

KONTEXT

pilot zlepšení výsledků soustavy škol na Kutnohorsku a do realizace opatření vtáhl několik dalších organizací se zkušenostmi s prací s učiteli, dětmi a rodiči. Člověk v tísní dlouhodobě pracuje na tom, aby dobré vzdělání dostávaly i děti z úplného okraje společnosti včetně menšin, které jsou často systémovými nerovnostmi zasaženy nejvíc.

Tisíce skautů a vedoucích oddílů a zájmových kroužků každý týden vedou desítky tisíc dětí k odpovědnosti, spolupráci a objevování toho nejlepšího v nich. I některé součásti systému, jako například Česká školní inspekce, se pod dobrým vedením začaly znatelně vztahovat k principům moderní školy zaměřené na učení lidí.

Připojuje se k tomu řada státních i soukromých škol, které berou nové výzvy vážně a ukazují, co je v českém kontextu možné. Některé mohou být velkou inspirací. A aby to nezapadlo: na spoustě státních škol, na řadě pedagogických fakult a v dalších koutech českého vzdělávání jsou srdcaři, kteří dělají fantastickou práci ve špatných podmínkách. A není jich málo.

Další kroky jsou však možné, jen když budeme umět s učiteli a řediteli systematicky pracovat novým způsobem a dát jim to, co pro svou náročnou práci potřebují. Teď je nutné ukazovat konkrétně, co se má dít jinak, a pracovat na tom, aby dobrá praxe mohla v systému posilovat.

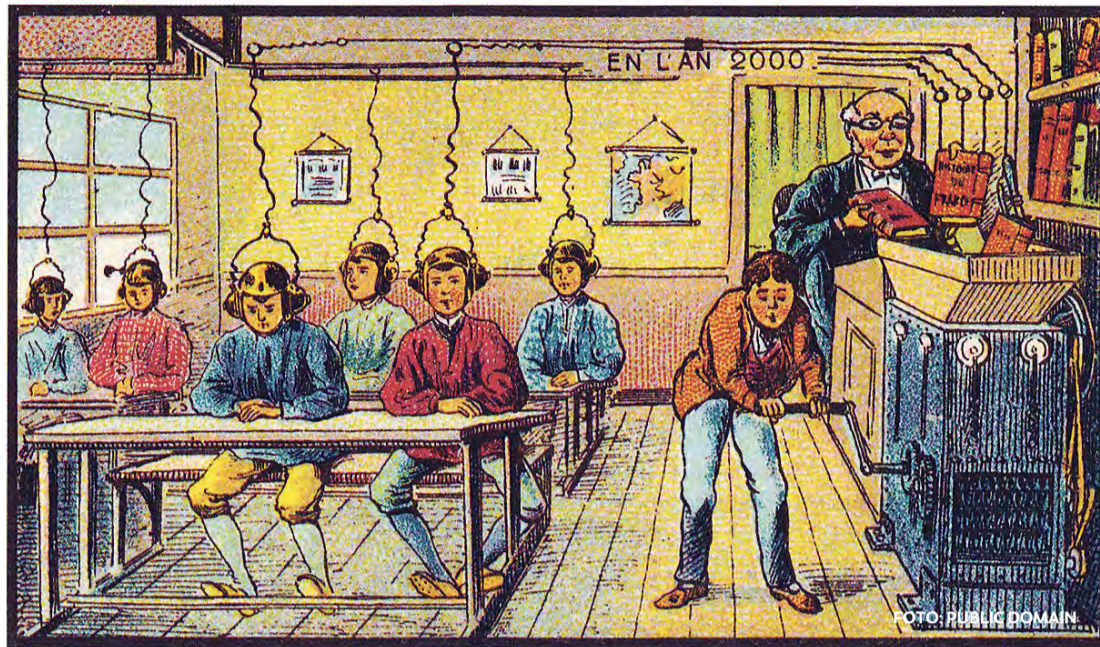
Za tímto účelem vznikla organizace Učitel naživo, na jejímž budování pracuji a k jejíž misi jsem nejbližší. Zaměřím se proto na naději, která tu roste a kterou sdílíme dál.

V roce 2016 jsme vytvořili a ověřili model intenzivní učitelské přípravy. Dvouletý program Učitel naživo je zaměřený na lidi s vysokoškolským vzděláním, kteří chtějí praktickou cestu do učitelského povolání. Je postavený na nejlepším světovém know-how a na tom nejlepším, co se v učitelství u nás v posledních třiceti letech dařilo.

Program tvoří z 50 % praxe ve školách, kde budoucí učitelé postupně přebírají odpovědnost za vedení dětí od zkušených kolegů. Učitel naživo celou svou koncepcí směřuje k přípravě učitelů, kteří vytvářejí a udržují vztahy založené na vzájemné důvěře, vytvářejí podnětné příležitosti pro učení každého dítěte a svou práci reflektují s oporou o důkazy. Učitelů, kteří pro své žáky budou hodnotní v jakémkoli kontextu.

Ověřili jsme si, že spolehlivá cesta ke kvalitní přípravě učitelů vede skrze budování silné profesní komunity, kde lidé sdílejí úspěchy i neúspěchy z každodenní práce s dětmi a společně se posouvají dál. Během uzavření škol v březnu a dubnu se Učitel naživo včetně praxí přesunul do online prostředí a potvrdilo se, že důraz na důvěru a samostatnost se vyplácí i ve výuce na dálku.

K více než dvěma stovkám učitelů, absolventů a mentorů zapojených do komunity Učitele naživo se tento rok přidaly školy z nového programu Ředitel naživo. Do Ředitelů naživo vstupují dvojice z vedení škol, vždy ředitel a zástupce, ze základních a středních škol po celé republice.

Sto let stará francouzská karikatura školníky výuky v roce 2000.

Ředitel naživo je zaměřený na podporu vedení škol v pedagogickém leadershipu. Celý směřuje k tomu, aby ředitelé trvale zařizovali, že se na jejich škole každé dítě učí naplno a s radostí. Během uzavření škol se jejich aktivita často ještě zintenzivnila, protože kvůli nejasným signálům od vlády nutně potřebovali sdílet své přístupy.

Byla radost sledovat, jak dokázali v náročném situaci vidět inspiraci a příležitosti a jak si vzájemně nabízel podporu. Řešili například, jak zachovat kontakt se sociálně vyloučenými dětmi, které neměly přístup k počítačům, nebo jak udržovat spolehlivé kanály komunikace s rodiči. Do Ředitelů naživo v létě vstupuje další skupina ředitelů a zástupců a kultura vedení školy pro děti se dál rozrůstá.

Učitel naživo a Ředitel naživo přímo reagují na potřeby vzdělávacího systému v přípravě a podpoře lidí. Abychom věděli, že to skutečně funguje, postavili jsme zároveň profesionální evaluační tým, který sleduje dopad našich programů na dovednosti učitelů a ředitelů a nakonec i na učení dětí.

Mimo spousty zajímavých dat jsme díky tomu zjistili zásadní věc. S učiteli i řediteli musíme pracovat tak, jak chceme, aby oni poté pracovali s dětmi. Bez skutečného propojení vize a výuky jsou inovace vzdělávání jen prázdným pojmem. To vyžaduje silnou kulturu sdílení, otevřenosti a učení se. A především atmosféru důvěry, která českému školství na všech úrovních tolik chybí. Tedy vede spolehlivá cesta ke zlepšení.

Díky těmto zkušenostem víme, že už teď v Česku umíme připravovat učitele a ředitelé, kteří si s výzvami typu covid-19 dokážou poradit a ještě je využít k růstu a učení dětí. Výzva teď spočívá v tom, jak zařídit, aby měly k podobné přípravě a podpoře přístup tisíce lidí.

KRIZE NAHOŘE, KRIZE DOLE

Máme skvělé modely toho, jak by to mohlo fungovat. Máme úžasné příklady na úrovni učitelů, škol i vzdělávacích programů, které jsou připravené spolupracovat v systému. Už teď ve všeobecném chaosu raší zajímavá semínka. Mít lepší systém

vzdělávání však znamená úspěšně provést transformaci kultury organizace, která má 250letou historii, přes 100 000 zaměstnanců a složitou strukturu řízení. To znamená, že bude třeba spojit všechny síly, abychom lidem ve školách dali ty nejlepší možné podmínky pro výchovu a vzdělávání našich dětí.

Jako bývalý učitel literatury si neodpustím citát. V neobyčejném českém románu Kámen a bolest od Karla Schulze, vydaném v roce 1942, v nejtemnějších chvílích prorektorátu, kráčí starý florentský mistr medicéjskou zahradou a v závěsu za ním učni včetně malého Michelangela. V Itálii zuří boje o trůny a papežský stolec, ve Florencii se schyluje k velkému převratu, mnich Savonarola burcuje lid slovy o konci světa a posledním soudu.

Staričký učitel přesto vede své svěřence k tomu, aby viděli dál. „Kdykoli uslyšíš kázat o konci světa, jdi, vezmi dláto a tvoř a stav,“ říká. Učni naslouchají. Chápu rozdíl mezi tím, o čem se mluví, a tím, co je důležité a co přetrvává.

Je rok 2020, krize nahoře, krize dole. Znovu je slyšet kázání o konci světa. Ale máme dláto a víme, co dělat. Je čas tvořit a stavět.

OD STROJŮ KE SMYSLUPLNÉMU RŮSTU

Začátkem června se více než pět tisíc strojů v naší republice dalo opět do lopotného chodu, který je pro mnohé zúčastněné, včetně dětí, učitelů i rodičů, frustrujícím zážitkem. Před prázdninami pak s vypětím sil dokončili svůj každoroční cyklus. Stále máme možnost zamyslet se nad tím, jestli vůbec chceme mít uprostřed našich měst a vesnic umaštěné stroje s vyčerpanou obsluhou a dětmi.

Možná že je po 250 letech načase rozloučit se s krásou i hrůzou průmyslové revoluce a přistoupit ke školám jinak a lépe. Stroje nám v mnohém dobře posloužily. Významně přispěly k rozvoji společnosti, v níž skoro každý umí přečíst nápis, odříkat násobilku a být spolehlivým dělníkem v továrnách a montovnách, které nám přinesly nebývalý hmotný blahobyt. Ale teď je již dostatečně jasné, že stroje nám už nedokážou dát to, co skutečně potřebujeme. Lidsky, společensky ani ekonomicky.

Pan profesor Arnošt Veselý, který vedl tvorbu národní Strategie vzdělávání 2030+, pro to má dobrou metaforu. Říká, že lidé jsou více rostliny, které potřebují růst, než traverzy, které je potřeba sešroubovat. Představme si na chvíli, co všechno můžeme mít, pokud se o učitele a ředitele začneme dobře starat a dávat jim to, co potřebují, aby vedli naše děti k poznání a učení. Místo hádek o rachotících strojích u nás začnou rašit zahrady, parky a lesy, ve kterých rostou schopní, sebevědomí a spokojení lidé.

Aby to neznělo moc „sluníčkářsky“, máme pro to i čisté racionální argumenty. Experti z Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu při Národohospodářském ústavu AV ČR minulý rok spočítali, že významná investice do přípravy a podpory učitelů by Česku do roku 2100 přinesla až 54 bilionů korun v HDP. Pro srovnání: celý státní rozpočet ČR v roce 2019 byl kolem 1,5 bilionu Kč.

Ekonomové právě horečnatě řeší, jak české hospodářství postavit na nohy. Jistě je třeba hasit spoustu požárů, zachraňovat, rychle investovat. Kdybychom ale byli skutečně chytrou zemí, investovali bychom právě teď do toho, co nám přinese největší bohatství v dlouhodobém horizontu. Teď si můžeme začít pořizovat smysluplnou budoucnost.

TA NEJLEPŠÍ ODMĚNA

Teddy Roosevelt, dvacátý šestý americký prezident, se nechal slyšet, že nejlepší odměnou, jakou umí život nabídnout, je tvrdá práce na něčem, co stojí za to dělat.

Každému, komu záleží na tom, jak to v Česku vypadá, tedy házím tuto rukavici: proměnit školy v dílny lidskosti, růstu a spolupráce je definujícím úkolem naší doby. Jeho splnění je nutnou podmínkou pro to, abychom se mohli se zdviženou hlavou postavit všem dalším komplexním výzvám, od eroze demokracie přes klimatickou změnu po průzkum vesmíru. Náš přístup k tomuto úkolu bude určovat, jak si nás za sto let budou pamatovat.

Bude to fuška. Bude to trvat. Ale je to práce, kterou stojí za to dělat. A když se podaří, může odkryt poklady, o kterých jsme si ještě ani nedovolili snít. ■

Ekonomové právě horečnatě řeší, jak české hospodářství postavit na nohy. Jistě je třeba hasit spoustu požárů, zachraňovat, rychle investovat. Kdybychom ale byli skutečně chytrou zemí, investovali bychom právě teď do toho, co nám přinese největší bohatství v dlouhodobém horizontu.